

Rued Langgaard: Symfoni nr. 12 *Hélsingeborg* (BVN 318)

Kritisk førsteudgave ved Mike Cholewa

Revisionsberetning

Kilder

- A. Partitur. Autograf
- B. Partiturfragmenter i kladdeform
- C. Skitse
- D. Titelblad

A. Partitur. Autograf

Det Kongelige Bibliotek, Rued Langgaards Samling, RLS 28,1 (tidligere katalogisering: CII). Autograf. Renskrift. Blæk.

Proveniens: Danmarks Radio Nodebiblioteket (reg.nr. 5665); udleveret til Det Kongelige Bibliotek 1965.
Titel 1: *Rued Langgaard: / Symfoni Nr. 12. Stretta. / (uanvendelig)* [dette ord overstreget med blyant] / *Juli 1946*

Titel 2: *Hélsingeborg. / Symfoni Nr. 12. Stretta. / (Ny "Symfoni Nr 1.") / af / Rued Langgaard / Orkester-Partitur.*

Dateret på første nodeside: *Ribe 6/8 46.* – og til slut: *Min Symfoni Nr 1 komponeret igen i koncentreret Form! Ribe 19 August 1946. Komp i Arild Juli 1946. Rued Langgaard 15 Aar [!]*

26 blade, 33,7 × 25,4 cm; 49 beskrevne sider; paginering: (upag. titelside 1), (1 upag. side med forord, se nf.), (upag. titelside 2), (blank), 1-46, (2 blanke). Indlagt i kartonomslag hidrørende fra Danmarks Radios nodebibliotek.

Papirtype: *Hug & Co. [Zürich] Nr. 30. 30 linig* (30 systemer)

På bagsiden af titelblad 1: *Forord: / Hël= / singeborg / af / "Hël" dér hvor Døds gudinden Hel bor og Gang-lad'erne (Doven-Lars'erne) / holder til og faar Raketter / i Enden. Helsinge svensk / Udtryk for Helvede! / Helsingeborg dejlig By / Rued L.*

Note. Angivelsen "uanvendelig" på titel 1 forklares af RL i det brev, som var vedlagt, da han 19.8.1946 indsendte partituret til Statsradiofonien: "...min Symfoni Nr. 12.. [har] jeg for en Sikkerheds Slyld... betegnet 'uanvendelig'. Men jeg mener det ikke" (DR's arkiv, korrespondancen med Rued Langgaard, arkivæske nr. 78).

B. Partiturfragmenter i kladdeform

Det Kongelige Bibliotek, Rued Langgaards Samling. Blæk.

1. RLS 28,3 [blad 1-3]. Fragment indeholdende t. 131-146.

Ubetegnet; udateret.

3 blade, 34 × 27 cm; 6 beskrevne sider, upag.

Fragmentet findes fire af de seks sider, nemlig s. [1]-[3] og [5]; de øvrige sider rummer bidrag til andre værker.

2. RLS 28,3 [blad 4]. Fragment indeholdende t. 184-190 + t. 213-216.

Betegnet: *Skitse*. Udateret.

1 blad, 33,7 × 25,4 cm; 2 beskrevne sider, den første pag. 39 (tallet overstreget); den anden upag.

Påskrift [s. 2] efter t. 216: *Forord: Hel=singeborg af "Hël" [... udraderet passage] Helsinge svensk Udtryk for Helvede! Helsingeborg dejlig By*

Note. Fragmenterne, der indeholder i alt 28 takter, bærer præg af at være udfærdiget i stor hast. Der kan konstateres mangler, hvad angår artikulation og dynamik i forhold til **A**, men kilden rummer også enkelte detaljer, som ikke findes i **A**.

C. Skitse

Det Kongelige Bibliotek. Rued Langgaards Samling, RLS 28,2. Blyant og blæk.

Titel: *Hälsingeborg / Ny Symfoni Nr 1. / Symfoni Nr 12. / Skitser / Arild Juli 1946!* (en tidligere, nogenlunde enslydende blyantspåskrift er delvis udraderet).

Dateret ved begyndelsen: *6/7 46 (Kullen)* – sammesteds findes påskriften: *Symfoni No 1 igen !! (15 Aar)* 5 blade (omslag med titel, heri 3 indlagte blade), 34 × 27 cm; 9 beskrevne sider, upagineret. Skitsen omfatter 5 sider fordelt på blad [1]-[4]; de 4 resterende sider rummer bidrag til andre værker.

Note. Skitsen er noteret på 2 (enkelte steder 3) systemer og omfatter hele værket undtagen t. 180-190 (t. 180-183 er en gentagelse, resten er skitseret i partiturforn i **B2**). Ved t. 191 anføres *II Andante (Fjeldblomster)*, ved t. 196: *III Lento misterioso (Sagn)*, ved t. 201: *IV Marcato alla marcia (Opad Fjeldet)*, ved t. 210: *V Allegro (Livsmod)*.

D. Titelblad

Det Kongelige Bibliotek. Rued Langgaards Samling, RLS 28,4. Blæk (fremhævninger med rød farvestift).

1 blad hvidt papir, 28,5 × 21,5 cm; 1 beskrevet side; upag. Udateret.

På skrå i øverste venstre hjørne påskriften *Titelblad* – derunder: *Christoffer III – / Konge over Danmark, Sverige og Norge. / Kronet i Ribe Domkirke. / Død paa Hälsingborg Slot. / Rued Langgaard / Hälsingborg. / Symfoni Nr. 12. / [fodnote:] Bedes vedlagt mit Partitur "Hälsingborg" / i Statsradiofonien. / Samt forelagt Bedømmelsesudvalget*

Note. Titelbladet blev i 1976 fundet frem mellem RLs efterladte skitser og fragmentariske nodemanuskripter; det er højst sandsynligt afsendt til radioen og er kommet retur til RL sammen med partituret, hvorfra det så er fjernet, inden RL indsendte partituret til Statsradiofonien på ny.

Redaktionsgrundlag

Udgaven er baseret på værkets hovedkilde, autografpartituret (kilde **A**). Der er foretaget sammenligning med de foreliggende fragmenter i kladdeform (**B**) med henblik på komplettering af nodeteksten for så vidt angår detaljer, der må anses for at være oversat af komponisten ved udarbejdelsen af partiturrenskriften (**A**).

Skitserne (kilde **C**) er konsulteret i tvivlstilfælde; denne kilde er dog af fragmentarisk og præliminær karakter og uden autoritativ kildemæssig betydning. Kilde **D** er uden betydning for udgaven.

Retningslinjer for udgaven

Udgiverens tilføjelser og rettelser er typografisk markeret i partituret ved hjælp af skarpe parenteser; tilføjede buer er angivet med brudt streg og buændringer som en kombination af hel og brudt streg. Tilføjelser foretaget med hjemmel i kilde **B** er anført i udgaven på redaktionelt niveau, dvs. med typografisk markering i nodeteksten. Yderligere dokumentation findes i noterne nedenfor.

Orienteringsfortegn i runde parenteser skyldes udgiveren med mindre andet er nævnt i noterne. Faste fortegn for klarinet er tilføjet af udgiveren.

Der er foretaget stiltiende tilføjelse af manglende nodepunkteringer og manglende triol-, kvintol- og tilsvarende angivelser. Komponistens overskrifter i partituret gengives i moderne retskrivning.

Redaktionelle kommentarer samt oplysninger om forhold, der ikke er typografisk markeret i udgaven, findes i noterne.

Noter

takt	stemme	kommentar
1-110	cl 3	RL foreskriver klarinetter i B, men noterer i t. 34-42 et dis (klang cis) i cl 1, som ikke kan udføres på et B-instrument; problemet er løst ved at lade passagen t. 34-42 udføre af cl 3, som skifter til et instrument i A; af praktiske grunde indføres A-instrumentet dog allerede fra t. 1 (i t. 110 skiftes til cl i B)
2	picc, fl 1, ob, cl 1-2, cor 1, vl 1, vl 2	rytmen opr. noteret ; alle temaforekomster undtagen den sidste i t. 180 var opr. noteret på denne måde i A ; rettelsen til er foretaget af RL alle steder undtagen i t. 80, som han må have overset
4	trb 2-3	dim.kile tilføjet i analogi med tr og trb 1
5	tr 1	<i>mf</i> tilføjet i overensst. med t. 183
9	picc, fl, ob, cl 1, cor 1	buens endepunkt ændret fra node 3 til node 2 i overensst. med t. 75 (og med C)
	tr 2	fis tilføjet i overensst. med t. 75; i t. 9 er noteret heltaktspause; der er dog ingen saglig begrundelse for at der skal være forskel mellem de to i øvrigt identiske takter
10	tr 1-2, tuba	buer tilføjet i overensst. med t. 76 (og i analogi med tuba t. 9)
14	tr, trb	node 2: (♯) findes i A
20	cl 2	node 3: d ³ rettet til his ² i overensst. med t. 86 og i analogi med picc, ob 1, ob 3 og vl 1 (fejlnotation i A)
23	vl 1, vlc, cb	node 3: (♯) findes i A
24	vl 1, vlc, cb	node 1: (♯) findes i A
34-42	cl 3	passagen er i A noteret i cl 1-stemmen (i B); det noterede dis (klang cis) kan ikke udføres på B-klarinet, hvorfor det er omlagt til klarinet i A (og af konventionelle grunde overført til cl 3-stemmen), jfr. note til t. 1 ovf.
40	cl 3	node 1: ♯ for d mgl. i A (passagen er i kilden noteret for B-klarinet, jfr. ovenstående note); den typografiske markering er upræcis, men indikerer at 'fortegn mangler i kilden'
53	cl 3	node 5: ♯ for c ² mgl. i A (passagen er i kilden noteret for B-klarinet, jfr. note til t. 34-42); den typografiske markering er upræcis, men indikerer at 'fortegn mangler i kilden'
	cl 3, fag, vl 2, vla, vlc, cb	sidste fjerdedel: stac. tilføjet i analogi med t. 8
54	cl 3	node 2: ♯ for g ² mgl. i A (passagen er i kilden noteret for B-klarinet, jfr. note til t. 34-42); den typografiske markering er upræcis, men indikerer at 'fortegn mangler i kilden'
58	tr 1-2	node 1: (♯) findes i A
61	fl 2	node 1: d ³ rettet til h ² i analogi med ob 2 (d må være en fejlnotation i A)
72	cl 3	node 5: ♯ for c ² mgl. i A (passagen er i kilden noteret for B-klarinet, jfr. unison cl 2 og note til t. 34-42); den typografiske markering er upræcis, men indikerer at 'fortegn mangler i kilden'
75	picc, fl, ob cl 1	node 3: marc. tilføjet i analogi med t. 9
76	timp	bindebue node 1-2 tilføjet i analogi med t. 10
78	timp	node 2: stacc. tilføjet i overensst. med t. 12
80	tr, trb	rytmen ændret i overensst. med t. 14 og i analogi med alle øvrige temapræsentationer, jfr. note til t. 2 ovf.
	tr, trb	node 2: (♯) findes i A
83	cl	node 3: marc. tilføjet i analogi med t. 17

85-86	picc, fl	buer justeret og tilføjet i analogi med t. 17-18
87	fl, cl 1, cl 3, cor, trb	node 1: marc. tilføjet i analogi med t. 21
89	vl 1, vla, vlc, cb	node 3: (♯) findes i A
91	fl, cl 3	marc. tilføjet i analogi med t. 21
98	cl 3	node 6: ♯ for g ¹ mgl. i A (passagen er i kilden noteret for B-klarinet, jfr. note til t. 34-42); den typografiske markering er upræcis, men indikerer at 'fortegn mangler i kilden'
115-118	vl 2, vlc soli	buer tilføjet i analogi med t. 123-124
116	vl 1, vla	cresc./dim. justeret i analogi med t. 118 (fl 1, ob 2, vl 1, vla) og t. 124 (ob 1-2); i t. 116 begynder cresc. på node 1 og dim. på node 2
121	fag 2	buen er uklart noteret i A , men tolket i analogi med fraseringen i ob 2 (alternativt kan notationen læses som én bue fra t. 121 node 1 til t. 122 node 4; uklarheden skyldes bladvending i A mellem t. 121 og 122)
127-128	cor 4	de to takter er omlagt fra cor 3 til cor 4 af praktiske/konventionelle grunde (dybdehorn)
134	cl 1	node 8: f ¹ enharmonisk omtydet til eis ¹
135	fag 2-3, cb	node 1: opr. (i B1 og A) noteret ♯, men i A rettet til én tone ved hjælp af tilføjede bindebuer; et marc. på halvnoden i cb er tydeligvis slettet i samme forbindelse)
136	fag 2-3, tuba, cb	node 2: (♯) findes i A
	cor 3	sidste node: c ² rettet til b ¹ i analogi med unison vla (der er tale om en skrivefejl i A opstået som en fejllæsning af uklar notation i B1)
	vla (cor 3)	sidste node: marc. tilføjet i vla iht. B1 (samt redaktionelt tilføjet cor 3 i analogi hermed)
137	vlc (fag 1)	node 6: marc. tilføjet i vlc iht. B1 (samt redaktionelt fag 1 analogi hermed)
	cor tr	node 3: A har <i>ff</i> i cor 1, <i>ffz</i> i cor 2 og 4; B1 har <i>ffz</i> i cor 1-4 RL skriver <i>Stoppet</i> ; denne spilleteknik er forældet og erstattet af brug af dæmper (<i>con sord.</i>)
138	cl 1	node 11: ♯ findes i B1
	vla	node 13: ♯ findes i B1
	vlc	node 8: ♯ findes i B1
142	vl 1	node 2: ♯ tilføjet iht. B1
143	vla, vlc, cb	node 2: <i>ffz</i> tilføjet iht. B1 , der har marc. i vla og <i>ffz</i> i vlc og cb
144	cor 1-2	node 4: marc. mgl. i A i cor 2 (separat system)
144	ob 1-2	A har fjerdedelsnoder med tværbjælke, men triolangivelse mangler på de to sidste fjerdedele; B har triolangivelse på første til tredje fjerdedel
145	cor 3-4	node 3-7: bue mgl. i A i cor 3 (findes i B1)
146	ob 3	node 1: es ² ændret til enharmonisk dis ² i analogi med ob 1
173	tr 1-2	<i>Stoppet</i> ændret til <i>con.sord.</i> (jfr. note til t. 137)
173	vla	overflødig <i>ff</i> i begyndelsen af takten udeladt
175	træblæsere	<i>cresc.</i> er i A anført over picc. og mellem enkelte andre systemer, men gælder tydeligvis for alle træblæsere
177	tr 1-3	<i>Stoppet</i> ændret til <i>con.sord.</i> (jfr. note til t. 137)
179	picc, fl, ob, cl, cor 1-2, tr, vl 1, vl 2	gentaget <i>ff</i> udeladt (bladvending i A)
180	picc, fl, ob, cl, cor 1-2	node 1: marc. tilføjet i analogi med t. 1
	fl 1	fis ³ rettet til g ³ i analogi med t. 2; bindebue fra t. 179 udeladt (fejlnotation i A)
183	cl 3	RL skriver <i>Som clar. 1</i> i takten, men må mene cl 2 i analogi med t. 5
184	fl 2, ob 1, ob 3	dim.kile tilføjet iht. B2

(184)	tr 1 cl 2, fag 1, vl 2, vla	dim.kile tilføjet iht. B2 og i analogi med t. 8 node 5: stacc. tilføjet iht. B2 og i analogi med t. 8
185	fl 1, ob 2	node 1: # findes i B2
187-88	vl 1, vla, vlc	dim.kile tilføjet iht. B2
191	-	efter tempoangivelsen findes i A , overstreget, betegnelsen (<i>Fjeldblomster</i>)
220	trb 1-2	node 1-3: marc. mgl. i A i trb 2 (separat system)
222	ob 3	takten udfyldt i analogi med ob 1 (t. 218 skriver RL <i>colla Obo 1</i> , men i t. 219 har han, efter bladvending i A , noteret heltaktspause, hvilket tolkes som en fejl)
230	fag, vlc, cb	node 7: (♯) tilføjet redaktionelt med hjemmel i C , der anfører ♯ for g.

MC/BVN, rev. 22-1-2005

Nodeudgavens kolofon:

Rued Langgaard: Symfoni nr. 12 "Hélsingeborg" (BVN 318)

© 2004 by Edition SAMFUNDET, Copenhagen

BVN- numre refererer til Bendt Viinholt Nielsen: *Rued Langgaards Kompositioner. Annoteret værkfortegnelse*. Odense Universitetsforlag, 1991.

Hovedredaktør for Rued Langgaard Udgaven på Edition Samfundet: Bendt Viinholt Nielsen.

Redaktionsassistent på nærværende udgivelse: Ole Ugilt Jensen.

Rued Langgaard Udgaven er etableret med støtte fra Carlsbergfondet.

Den her foreliggende udgivelse er støttet af Langgaard-Fonden, Augustinus Fonden, Beckett-Fonden og Gangstedfonden.

Spilletid: ca. 6 minutter.